

**Методичне об'єднання бібліотек
вищих навчальних закладів м. Вінниці**

**Наукова бібліотека
Вінницького національного медичного
університету імені М. І. Пирогова**

Місце бібліотек ВНЗ у міжнародному науковому інформаційному просторі

*Матеріали
науково-практичної конференції*

29 листопада 2016 р.

Вінниця, 2016

УДК

023:316.776+002.1: 378.091(005.745)

Місце бібліотек ВНЗ у міжнародному науковому інформаційному просторі : матеріали наук.-практ. конф., 29 листоп. 2016 р., м. Вінниця / уклад. М. П. Сахарова. – Вінниця, 2016. – 51 с.

ЗМІСТ

ІНТЕГРАЦІЇ І КОМУНІКАЦІЇ РЕСУРСІВ БІБЛІОТЕК ВНЗ У ФОРМУВАННІ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ <i>Сухарєва Людмила Валентинівна</i>	4
ЗАСТОСУВАННЯ МОБІЛЬНИХ СЕРВІСІВ У БІБЛІОТЕКАХ: QR – КОД <i>Снігур Галина Іванівна</i>	11
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В НАВЧАЛЬНІЙ ТА НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ <i>Мельник Майя Ігорівна</i>	16
ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ВНЗ ЩОДО АДАПТАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ У СВІТОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР. Обмін досвідом <i>Білоус Валентина Степанівна</i>	24
ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ЯК ФАКТОР ЇЇ РОЗВИТКУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ) <i>Притуляк Тетяна Євгенівна</i>	34
НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ВНАУ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇЇ В БІБЛІОГРАФІЧНИХ ВИДАННЯХ. Обмін досвідом <i>Дудкевич Наталя Григорівна</i>	45
БІБЛІОТЕКИ ВІЙНИ: ДОСВІД ВИЖИВАННЯ <i>Карягіна Наталя Олександрівна</i>	50

ІНТЕГРАЦІЯ І КОМУНІКАЦІЯ РЕСУРСІВ БІБЛІОТЕК ВНЗ У ФОРМУВАННІ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Сухарєва Людмила Валентинівна,

завідувач відділу наукової бібліотеки ВНМУ імені М. І. Пирогова

*“Великі справи не робляться
однією людиною,
вони здійснюються командою”
Стівен Пол Джобс*

Сучасний етап розвитку України в сфері міжнародних зв'язків потребує взаємовигідної співпраці в усіх напрямках, розвитку інтеграційних і координаційних процесів. Це стосується і бібліотечного сектору України, тому що саме бібліотеки є фундаментом культурної, наукової та освітньої інфраструктури держави.

Інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотек зорієнтована на комплексну професійну взаємодію, яка веде до інтеграції бібліотек різних відомств на основі спеціалізації, централізації, координації та кооперування діяльності, що сприяє формуванню ефективного національного інформаційного середовища.

Рух Відкритого Доступу дав поштовх процесу інтеграції наукових ресурсів. Сучасний науковець потребує не тільки доступу до наукової інформації, а й можливість представити свої наукові надбання у світовій мережі. Тому, глобальне завдання наукових бібліотек – забезпечення вільного доступу не лише до власних інформаційних ресурсів, а й до міжнародних. Спільні завдання, однакові комп'ютерні та телекомунікаційні технології дають можливість інформаційній взаємодії на регіональному, галузевому та загальнонаціональному рівнях, спонукають до активного пошуку спільних напрямків, об'єднання зусиль для узгодженої співпраці у бібліотечній сфері.

Розглянемо, які є шляхи і можливості для інтеграції наукових ресурсів бібліотек вищих навчальних закладів.

Електронна бібліотека України: створення Центрів знань в університетах України (ELibUkr). Заснована у 2009 році. Ініціатор проекту **ELibUkr** – Києво-Могилянська Фундація Америки. Проект передбачає передплату ліцензованих інформаційних продуктів для кожного університету – електронних журналів, електронних книг, баз даних – найважливішого ядра світових інформаційних ресурсів, що покривають усі галузі знань (наука, техніка, медицина, соціальні та гуманітарні науки).

Оснoву ELibUkr становить єдиний потужний портал, який спрямовує користувачів до всіх типів електронної інформації. Студенти, викладачі і науковці університетів отримують вільний доступ до всіх ресурсів проекту (БД, Пошукові системи, Ресурси ВД) та забезпеченні можливістю вільно розміщувати свої публікації у власному інституційному репозитарії та/чи створених електронних журналах відкритого доступу. Проект відкритий для участі і стрімко розширює національну мережу. Як стати учасником проекту? Будь-який університет України може стати учасником проекту ELibUkr. Участь у проекті безкоштовна. Для цього потрібно:

1. Прийняти Декларацію про приєднання до проекту;
2. Заповнити Анкету університета-учасника Проекту;
3. Надіслати Декларацію та Анкету.

Інформаційний портал «Наука України: доступ до знань» (2015)

Інформаційні складові порталу включають або включатиме авторитетні файли, розширені довідковою інформацією:

- Наукові бібліотеки – реєстр наукових бібліотек України, у якому надається стисла інформація про бібліотеку та її фонди, місцезнаходження, інтернет-адресу, науково-інформаційні ресурси, відомче та інституційне підпорядкування.
- Науково-інформаційні ресурси бібліотек – систематизований за типами та галузями знань анотований інтернет-навігатор наукових ресурсів бібліотек України (ЕК, ІР, Е виставки і т.д.).

- Наукові установи – систематизований за типами, регіонами, галузями знань реєстр наукових установ України, призначений для проведення пошуку наукових видань українських наукових установ, пов'язаний із записами авторитетних файлів.

Ще в проєкті:

- Наукові фахові видання - систематизований за регіонами, типами та галузями знань інтернет-навігатор наукових журналів та періодичних видань України.
- Науковці України – систематизований за званнями, регіонами, галузями знань, відомчим та інституційним підпорядкуванням, реєстр науковців України, призначений для проведення пошуку наукових видань і публікацій українських вчених, пов'язаний із записами авторитетних файлів.

Проєкт УБА «БібліоСинергія» (2016) – це партнерський проєкт бібліотек вишів, спрямований на створення професійного сайту для спілкування однодумців та втілення нових практик в напрямку підтримки наукових досліджень. Ініціатор проєкту - НТБ Дніпропетровського нац. ун-ту залізничного транспорту ім. В. Лазаряна.

Спеціально для проєкту жодній бібліотеці створювати нічого не потрібно. Лише за власним бажанням поділитися тими напрацюваннями в напрямку підтримки наукових досліджень, які ваша бібліотека вже створила. Напрямки співпраці: академічне письмо та бібліографія; депозитарій; наукові метрики; управління даними досліджень, тощо.

Інформаційний повнотекстовий ресурс «Наукова періодика України» (ННБУВ) – електронний архів наукових періодичних видань України, **інтегрований до інтерфейсу аналітичних сервісів Google Scholar**. Формування найбільшого в Східній Європі та СНД зібрання розпочато у 2008 році. Даний ресурс має: Авторський покажчик, Покажчик назв публікацій. Функція бібліотек - інформування свого читача про різноманітні пошукові можливості ресурсу.

Бібліометрика української науки - це реєстр вчених і наукових колективів України, які представили в Google Академія свої бібліометричні профілі;

- аналітична інформація для експертного оцінювання результативності дослідницької діяльності;
- національна складова проекту Ranking of Scientists (Cybermetrics Lab).

Підтримує інтерфейс Відділ бібліометрії та наукометрії, який є науково-дослідним і науково-прикладним структурним підрозділом Служби інформаційно-аналітичного забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Функція бібліотек – інформування науковців про створену бібліометричну систему та надання консультацій щодо реєстрації у Google Scholar.

Асоціація «УРАН», засновниками якої стали ВНЗ України IV-го рівня акредитації, установи НАН та Академія педагогічних наук України (1997, перереєстр.-2006, Гол. офіс - КПІ). Членом асоціації є ВНТУ. Метою створення і діяльності Асоціації є координація дій та об'єднання зусиль Членів Асоціації для сприяння створенню, розвитку та використанню єдиної національної науково-освітньої телекомунікаційної мережі України, для підвищення рівня освіти та науки, розвитку засад інформаційного суспільства, повноправного входження України в глобальний інформаційний простір.

Консорціум e-VERUM створений в листопаді 2015 р. шляхом укладання багатостороннього договору чотирма засновниками:

1. Громадським об'єднанням «ЕЛіБУкр»;
2. Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського;
3. Асоціацією користувачів української науково-освітньої мережі "УРАН";
4. Науковою бібліотекою ім. М. Максимовича КНУ імені Тараса Шевченка.

Головною метою діяльності Консорціуму є покращення забезпечення електронними інформаційними ресурсами університетських та науково-дослідних установ України,

підвищення продуктивності та ефективності діяльності вчених, сприяння збільшенню числа публікацій у провідних наукових виданнях, поліпшення показників української науки в міжнародних рейтингах.

Проект «Український індекс наукового цитування (УІНЦ)» - це складова програмно-апаратного комплексу для забезпечення моніторингу суб'єктів наукової діяльності України. Основною функцією УІНЦ є надання можливостей аналізу загальних тенденцій розвитку наукового комплексу України, ролі і місця окремих учених та установ у розвитку національних наукових шкіл. Зокрема, система забезпечує:

- перегляд довідкової інформації про учених та їх публікації;
- перегляд довідкової інформації про наукові установи України та їх співробітників;
- перегляд аналітичної інформації про індивідуальні показники публікаційної активності учених, показники цитованості їх робіт та ключові наукометричні показники;
- перегляд аналітичної інформації про показники публікаційної активності та динаміки цитованості робіт співробітників наукових установ України різних систем та відомств;
- перегляд зведених звітів про публікаційну активність учених України (окремого регіону) за визначений період часу.

В базах даних УІНЦ зберігаються реєстри індивідуальних та колективних суб'єктів наукової діяльності. Інформація про публікації та показники їх цитованості отримується системою із зовнішніх наукометричних джерел:

- Міжнародний реєстр вчених ORCID;
- Наукометрична платформа Web of Science;
- Наукометрична платформа SciVerse Scopus;
- Науково-видавнича інфраструктура «Наукова періодика України» (Scientific Periodicals of Ukraine).

З початку 2014 р. УІНЦ працює у тестовому режимі. Завдання бібліотек – загальне інформування щодо цього проекту; методична допомога науковцям університету як

створити профіль у наукометричних базах ORCID, Scopus, WoS; інформування редакції університетських журналів про інфраструктуру «Наукова періодика України».

В Україні зареєстровано більше 2,5 тисяч періодичних видань, які позначені як наукові. На сьогоднішній день в Україні започатковано декілька проектів, які намагаються зібрати, опрацювати і представити у відкритому доступі аналітичну інформацію про наукові журнали.

Проект «Наукова періодика України» УРАН - це загальнодержавна технологічна платформа на базі Open Journal Systems (OJS), яка забезпечує для наукових періодичних видань України процеси редакційного опрацювання, публікації та післяпублікаційної підтримки. Платформа забезпечує відстеження показників цитованості робіт у статтях, представлених у проекті “Наукова періодика України” зі списками пристатейної бібліографії. Це повнотекстова база наук. журналів. Поточний стан – 272 журн.

Ресурс розвивається на засадах добровільного взаємовигідного партнерства видавців, які готові працювати у високотехнологічному веб-орієнтованому середовищі, а також наукових бібліотек та інформаційних центрів України. Базовий пакет послуг технічного та консультативного супроводу сайтів на платформі “Наукова періодика України” для журналів відкритого доступу є безкоштовним. Про проект “Наукова періодика України” детальніше за адресою домену journals.urau.ua. Бібліотеки виконують інформаційну роль.

«Українські наукові журнали» - волонтерський проект, заснований групою українських видавців, науковців, бібліотекарів. Реєстр створено у вересні 2015 року. Мета даного проекту - зібрати інформацію, яка найчастіше необхідна авторам та читачам: назва журналу, офіційне скорочення, сайт, ISSN, індексація певними базами даних, чи є в переліку ВАК, за якими спеціальностями, який тип рецензування, чи є плата за публікацію. На Веб-сайті наведено окремі розділи для авторів та для редакторів, в яких представлено консультативну інформацію та покрокові інструкції щодо оптимізації та унормування редакційних процесів в ході підготовки журналів до видання. На даний час іде наповнення ресурсу інформацією про українські

наукові видання, для відповідного їхнього представлення на сайті та підвищення рівня комунікації між видавцями/редакторами та авторами. Поточний стан – 624 журнали. Подання інформації і розміщення журналу - безоплатно.

Проекти, які повинні стати етичною складовою всіх інтеграційно-комунікативних процесів, що відбуваються в науково-інформаційному середовищі України:

Проект Сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) – 2016 рік. Цей проект, що розпочинають Американські ради з освіти за участі Міністерства освіти і науки України та за підтримки Посольства Сполучених Штатів, охопить 10 українських університетів - з різних регіонів і з різними характеристиками. Проект повинен зіграти одну з визначальних ролей в трансформації українського суспільства - змінюючи систему вищої освіти, він одночасно змінюватиме суспільні цінності, носіями яких стануть випускники і студенти університетів. Проект SAIUP покаже важливість та практичну цінність академічної доброчесності через широку просвітницьку кампанію, з залученням студентів, співробітників і адміністрації ВНЗ та у співпраці з Міністерством освіти і науки.

Зрозуміло, що бібліотеки можуть відіграти у цьому проекті ключову роль та стати центрами просвітництва та формування культури академічної доброчесності. З цією метою Українська бібліотечна асоціація (УБА) започаткувала проект - **«Культура академічної доброчесності: роль бібліотек»**, який спрямований на включення бібліотек різних типів, видів, підпорядкування у процес формування в суспільстві культури академічної доброчесності, запобігання проявам шахрайства, плагіату, корупції у сфері освіти та науки, зокрема в університетах.

У доповіді представлена оглядова інформація про:

- проекти, в яких університетські бібліотеки можуть стати, або вже стали активними учасниками;
- проекти, інформацію про які треба довести до керівництва університету, видавництва університетських журналів, до читачів.

ЗАСТОСУВАННЯ МОБІЛЬНИХ СЕРВІСІВ У БІБЛІОТЕКАХ: QR – КОД

Снігур Галина Іванівна,

*зав. відділу бібліотечних електронно-інформаційних технологій
та комп'ютерного забезпечення бібліотеки ВТЕІ*

Сьогодні інноваційний розвиток вузівських бібліотек – не мода, а стійкий тренд. Відтак бібліотеки повинні постійно бути готові до викликів часу і глобальних змін в інформаційному просторі, тобто вони мають стати мобільними, креативними, інноваційними. Необхідні нові підходи до представлення університетських ресурсів і бібліотек в Інтернеті.

Це перш за все зручність роботи читачів з бібліотечними ресурсами: зручна навігація на сайті, легкий для засвоєння контент, інші практичні та корисні елементи управління.

Новий рівень комфортності забезпечують сьогодні мобільні пристрої. Мобільний пристрій швидко стає додатком нашого тіла. Стає необхідністю впровадження мобільної версії сайту бібліотеки і поліпшення його за рахунок версії каталогу адаптованої до мобільного пристрою. Користувачі все частіше очікують від бібліотеки в будь-якому місці і у будь-який час комфортний доступ до веб-ресурсів та сервісів, які не так давно були доступні тільки на комп'ютерах у бібліотеці. Консорціум Всесвітньої павутини визначає мобільний Інтернет як «веб», в якому користувачі можуть отримати доступ до інформації з будь-якого місця, незалежно від пристрою, яким користуються. В останні роки доступ до Інтернету з мобільних пристроїв виріс значно кількісно, завдяки таким факторам, як: технологічні вдосконалення цих пристроїв, більш швидка передача даних і низькі витрати на підключення.

Бібліотеки повинні впоратися з цією ситуацією не як із загрозою або додатковим навантаженням, але як з можливістю адаптування бібліотеки до нових вимог та потреб користувачів. Це означає, що деякі бібліотечні послуги розвиватимуться, а також можуть бути запропоновані нові послуги. Значна кількість користувачів бібліотеки виявляє інтерес в отриманні доступу до

стандартних бібліотечних послуг через мобільний пристрій: пошук книг в каталозі, продовження терміну користування книгою або її резервування, перевірка годин роботи бібліотеки тощо. На сьогодні, більшість бібліотечних сайтів відображається у мобільних браузерях неадаптовано. Якщо сайт не оптимізувати, виникають незручності, пов'язані із тим, що користувачі надмірно користуються прокруткою і масштабуванням функцій, які, в свою чергу заважають або навіть перешкоджають процесу навігації користувачів, що бажають переглядати веб-сайт.

Все це і стало поштовхом в нашій бібліотеці розробити новий web-сайт, який би відповідав вимогам сучасності, тобто адаптований для мобільних пристроїв.

У контексті поширення в бібліотеках мобільних технологій актуальним є також використання в діяльності бібліотечних установ QR-кодів як ефективного способу надання додаткової інформації для читача, а також в якості інноваційної технології для сприяння популяризації книг, авторів та бібліотеки. QR-код покликаний швидко доносити зашифровану інформацію до користувача. Сьогодні за допомогою використання QR-кодів бібліотеки дають змогу користувачам перейти на сайт автора книги або на тематичні сайти, що мають відношення до книги, або тем, які книга охоплює, зорієнтуватись в бібліотеці та її послугах, взяти участь у різноманітних інтелектуальних естафетах, іграх, квестах, вікторинах, скачати на свій пристрій електронну книгу або іншу потрібну інформацію.

Що таке QR –код? QR-код (quickresponse) - це новий вид штрих-коду, в якому кодується різна інформація. Винайдений і розроблений у 1994 р. японською компанією «Denso-Wave», QR-код є квадратним, як правило, чорно-білим зображенням, який може бути «прочитаний» скануючим пристроєм, мобільним телефоном, смартфоном, планшетом або ноутбуком з відеокамерою, де встановлена програма для читання QR-коду.

В QR-мітку поміщається текст обсягом до 4296 знаків, це букви, цифри або посилання. Завдяки йому користувач може отримати інформацію про об'єкт чи місце, де цей код нанесено. Всередині QR-коду «зашифтована» службова інформація, яка дає

змогу визначити що це за посилання. Програма-сканер визначає тип повідомлення і пропонує користувачеві відповідний наступний крок. Якщо це посилання, то програма-сканер запропонує по ньому перейти, якщо SMS - відправити адресату.

Сьогодні покупець нового смартфона або планшета отримує зазвичай пристрій з вже встановленою програмою. Якщо програми не встановлені, їх можна скачати безкоштовно з Інтернету. Таким чином, читач бібліотеки зі смартфоном в руках може сканувати QR-код, щоб скористатися додатковою інформацією.

До переваг QR-кодів можна віднести широкі можливості їх використання: починаючи від звичайного плаката, бібліотечних послуг і закінчуючи вітальною листівкою. Все залежить від фантазії працівника, який його створює, та мети.

Згенерувати QR-код для своїх особистих цілей може будь-хто. Їх створення абсолютно безкоштовно і не викликає ніяких складнощів. Більшість безкоштовних генераторів надають кілька опцій формату на вибір. Ці формати зазвичай включають простий текст, посилання на веб-сторінку, номер телефону, СМС-повідомлення або контактну картку. На слайді ви можете побачити приклад сайту, де генерується QR-код.

Так, QR-коди можна розмістити на читацьких квитках, на бейджиках учасників різних заходів, конференцій, круглих столів, у соціальних мережах. QR-код позбавить від необхідності ретельно вводити велику кількість знаків в адресному рядку браузера.

Розміщення зображення обкладинок книг з QR-кодами на інформаційному стенді з різних тем дасть змогу направити читача на сторінки сайту зі списками книг, пов'язаних однією темою, забезпечать доступ до довідкових матеріалів про автора, віртуальну виставку або додаткову інформацію про книгу. Інформаційне середовище бібліотечного заходу при показі слайдів або відеоматеріалів можна значно збагатити, роздавши читачам матеріал з QR-кодами для доступу до презентації або додатковими матеріалами сайту. Зауважимо, що вже накопичено перший зарубіжний досвід використання бібліотеками згаданого сервісу. Так, бібліотеки Нідерландів, Австрії, Румунії, США

активно впроваджують у свою діяльність послуги за допомогою ОД-кодів. Зокрема, Публічна бібліотека міста Хенгело (Нідерланди) пропонує своїм читачам стягувати електронні книги за допомогою QR-кодів. Для цього бібліотека придбала 36000 електронних книг. Знаки із зображенням QR-коду, необхідного для завантаження книг, розміщені в усіх підрозділах бібліотеки. Ця процедура не вимагає будь-якої реєстрації. В США QR-коди, розміщені в бібліотеці, допомагають студентам знаходити електронні версії книг, а під час занять - отримувати посилання до додаткових матеріалів.

Однак існують і недоліки технології. Наприклад у рядові випадків нанесення QR-коду може бути недоречним, доцільніше використати короткі написи або ілюстрації. Також можлива загроза при скануванні коду запускати шкідливий контент.

Але технологія не стоїть на місці! QR-код вже має ряд «нащадків»:

Micro QR-код – «урізана» версія стандарту. У випадках нанесення коду на поверхні невеликої площі Micro QR є ідеальним варіантом.

iQR-код – покращена версія «традиційного» QR-коду. До найбільш гучних нововведень слід віднести збільшення рівня стиснення даних, зменшення площі самого коду, підтримка генерування прямокутних кодів, збільшення об'ємів зберігання та фантастична можливість відновлення до 50% втраченої інформації.

SQR-код – захищена версія «традиційного» QR-коду. У цій версії розробники DENSO WAVE додали підтримку конфіденційності до технології кодування. Сам QR-код генерується на спеціалізованому обладнанні і на вигляд зовсім не відрізняється від «традиційного». Лише частину інформації можна розпізнати сканером звичайного коду. Для зчитування всієї інформації потрібен спеціалізований сканер та ключ-дешифратор.

Популярність QR-коду зростає з кожним днем. І цей процес незворотній. Вони вже застосовуються на різних предметах і в різних індустріях. Люди всіх професій використовують QR-код для своїх потреб. QR-сканер - одне з

найпопулярніших додатків для мобільних пристроїв. Це означає, настав той момент, коли необхідно розкрити і показати всі можливості QR-коду в усій їх красі. Можна стверджувати, що в найближчому майбутньому QR-кодування буде застосовуватись у все нових і нових сферах людської діяльності та швидкої заміни цьому стандарту поки що не передбачається.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В НАВЧАЛЬНІЙ ТА НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мельник Майя Ігорівна,

заст. директора наукової бібліотеки ВНМУ імені М. І. Пирогова

Міжнародне прагнення до нового виміру академічної культури, утвердження тих цінностей, норм, традицій, практик та намірів, що складають її моральне ядро, цілком поділяється українською академічною спільнотою.

Саме це зумовило з 1 січня 2016 року впровадити в дію Проект Сприяння академічній доброчесності в Україні, за сприяння Американської ради з освіти за участі Міністерства освіти і науки України та за підтримки Посольства Сполучених Штатів.

Термін реалізації проекту – чотири роки, щоб охопити повний цикл навчання студентів бакалаврату, починаючи з першого курсу та закінчуючи отриманням дипломів. В рамках Проекту студенти, викладачі та персонал ВНЗ отримують практичні знання та навички про основні принципи поняття «Академічна доброчесність», а також план дій по впровадженню цих принципів в своєму ВНЗ.

Даний проект охопить 10 українських університетів - з різних регіонів і з різними характеристиками. Результатом роботи Проекту повинні стати своєрідні «історії успіху», які можна використати для трансформації системи вищої освіти загалом. Серед ВНЗ м. Вінниці учасником проекту є ДонНУ імені Василя Стуса.

Впровадження принципів академічної доброчесності в українських вищих навчальних закладах – це:

- питання підняття якості вищої освіти;
- розвитку репутації ВНЗ;
- підвищення їхнього рейтингу;
- визнання дипломів університетів на європейському та світовому рівнях;
- підвищення конкурентоспроможності випускників цих ВНЗ.

Бібліотеки ВНЗ повинні інформувати здобувачів освіти, науковців і адміністрацію університету щодо складових академічної етики, прозорості та доброчесності.

Поняття «академічна доброчесність» є всеохоплюючим. Воно стосується не лише загальної корпоративної культури вищого навчального закладу, а саме поваги до наукового дослідження, дотримання кодексу честі, етичних норм академічного середовища, у той же час і внутрішньої культури особистості: поваги, довіри, справедливості тощо. А це означає, що в процесі навчання чи досліджень, студенти, викладачі та науковці керуються, передусім, принципами чесності, чесною праці та навчання. Плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань є неприйнятним і жодним чином не толеруються в спільноті.

Дотримання всіх перерахованих норм становить суть поняття академічної доброчесності. Крім того академічна доброчесність стосується не лише якості освіти - вона напряду впливає на те, яких громадян виховує система вищої в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті та яким є «секрет успіху» в суспільстві.

Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

- А для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників це перш за все:
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Поняття «академічної доброчесності» включає в себе й такі цінності, як запобігання академічному шахрайству, несанкціонованій співпраці, корупційним діянням та іншим порушенням академічних норм освітнього середовища.

Одним із порушень академічних норм є академічне шахрайство. Плагіат в будь-якому вигляді розглядається як шахрайство, суть якого - крадіжка чужої роботи або її частини і представлення як власної роботи і є найпоширенішою формою прояву академічної нечесності, який виступає серйозним порушенням етичних норм науки.

Плагіат є навмисним чи усвідомленим представленням або оприлюдненням чужого твору (тексту або ідей) під іменем особи, яка не є автором цього твору, без належного оформлення посилань.

Академічний плагіат, будучи окремим різновидом плагіату як такого, має певні особливості. Головною його ознакою є функціонування в академічній, тобто науково-освітній сфері.

Варто відзначити, що термінологічно такий прояв академічної нечесності закріплений у вітчизняному законодавстві, зокрема в Законі України “Про авторське право і суміжні права” та Законі України “Про вищу освіту”.

За результатами дослідження (понад 90%) використовує плагіат в тій чи іншій формі. Знання про те, що їхні дії є плагіатом, майже не спиняє студентів від використання плагіату в своєму навчанні. Академічне середовище є толерантним до плагіату, більш толерантним, ніж до інших форм академічного шахрайства.

Плагіат може приймати різні форми. Навчитися розпізнавати їх, особливо найбільш неоднозначні, є важливим кроком на шляху ефективної профілактики. Існує багато різних типів і видів плагіату. Різні джерела подають різну класифікацію, але найбільш поширені з них :

- копіювання чужої роботи (як без, так і з відома) та оприлюднення її під своїм іменем (пряма форма);
- представлення суміші власних та запозичених в інших аргументів без належного цитування джерел;
- перефразування чужої роботи без належно оформленого посилання на оригінального автора або видавця (завуальована форма).

Часто дослідники виділяють ще один вид плагіату – самоплагіат, який передбачає використання власних попередніх праць автора в іншому контексті, без посилань на те, що такий текст вже був раніше використаний або опублікований

У законі України «Про вищу освіту» ст.16 п.2.8 вказано, що система вищої освіти передбачає засоби щодо запобігання та виявлення академічного плагіату.

З цією метою у навчальних закладах відповідно до ст. 32 п.3 цього ж закону запроваджено відповідні системи для перевірки текстів на унікальність.

Для боротьби з використанням плагіату існує значна кількість програмних засобів, які шляхом автоматичного порівняння текстових документів в електронній формі з базою даних інших текстів, створюють умови для швидкого виявлення плагіату. До електронних програм, які використовують технології перевірки текстових документів на наявність запозичень із загальнодоступних мережевих джерел, відносить наступні професійні та безкоштовні сервіси.

Після перевірки система показує процент унікальності твору та вказує на документи в яких знайдено збіг. Для наукових та навчально-методичних праць у т. ч. магістерських та дисертаційних робіт рекомендована шкала оцінки оригінальності тексту:

- понад 90% - рівень оригінальності твору високий

- від 80% до 90% оригінальність задовільна, слід пересвідчитись у наявності посилань для цитованих фрагментів;
- від 60% до 80% - рівень оригінальності твору низький, але матеріал може бути прийнятий до розгляду після доопрацювання та перевірки наявності посилань для цитованих фрагментів та з умовою обов'язкової наступної перевірки на оригінальність

Менше 60% матеріал до розгляду не приймається

Для навчальних та дипломних робіт бакалаврів рекомендована шкала оцінки оригінальності тексту становить:

- понад 80% - текст вважається оригінальним
- від 60 до 80% - рівень оригінальності задовільний
- від 40 до 60% - матеріал може бути прийнятий до розгляду після доопрацювання та перевірки наявності посилань для цитованих фрагментів та з умовою обов'язкової наступної перевірки на оригінальність
- менше 40% - рівень оригінальності неприйнятний.

Саме у Законі України “Про вищу освіту” ст.6 п.6 з'явилася норма, яка врегульовує питання відповідальності за прояви плагіату, в якій вказується, що виявлення в поданій до захисту дисертації (науковій доповіді) академічного плагіату є підставою для відмови у присудженні відповідного наукового ступеня.

З іншого боку, в Законі України “Про вищу освіту” передбачена відповідальність тільки осіб, що здобувають наукові ступені. У свою чергу, правових засад щодо протидії плагіату серед студентства не так багато. В такій ситуації вищі навчальні заклади повною мірою можуть користуватися університетською автономією і ухвалювати акти локального характеру: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо), повторне проходження навчального курсу, відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають середню освіту).

Виявлення ж академічного плагіату в захищеній дисертації є підставою для скасування рішення спеціалізованої вченої ради

про присудження наукового ступеня та видачу відповідного диплома. Якщо дисертація (наукова доповідь), в якій виявлено академічний плагіат, була захищена у постійно діючій спеціалізованій вченій раді (у разовій спеціалізованій вченій раді) то науковий керівник (консультант), офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, та голова відповідної спеціалізованої вченої ради позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки, а вищий навчальний заклад (наукова установа) позбавляється акредитації відповідної постійно діючої спеціалізованої вченої ради та права створювати разові спеціалізовані вчені ради строком на один рік.

Окрім комп'ютерної перевірки робіт, запобігти плагіату можна шляхом:

- видання методичних матеріалів з визначенням вимог щодо належного оформлення посилань на використані у письмових роботах матеріали;
- запровадження програм занять із вивчення вимог до написання письмових робіт та акценту на принципи самостійності роботи, коректного використання інформації з інших джерел та уникнення плагіату, а також правил опису джерел та оформлення цитувань;
- формування завдань для написання контрольних та курсових робіт з використанням творчих підходів, що сприяють розвитку самостійного підходу студента до їх виконання;
- створити спеціальну сторінку, присвячену цій проблематиці, на веб-сайті навчального закладу.

Оформлення наукової роботи повинно відповідати державним стандартам України та міждержавним стандартам бібліографічного опису джерел та правилам оформлення посилань. Існує також декілька розповсюджених Міжнародних академічних систем щодо цитування: **Chicago Manual of Style - The Chicago Manual of Style Online, Citation Style Chart.**

MLA (Modern Language Association) - Citation Style Chart або **MLA vidcast series** або **Purdue OWL YouTube Channel.**

Академічна доброчесність – поняття широке та не обмежується проблематикою плагіату. Іншим поширеним проявом порушення академічної доброчесності є академічне шахрайство як отримання неправомірної переваги в навчальній, педагогічній чи науково-дослідницькій діяльності шляхом введення в оману чи зловживання довірою.

Академічне шахрайство може набувати різноманітних форм, серед яких варто виокремити: фальсифікацію або фабрикацію інформації, наукових результатів та наступне використання їх в академічній роботі; підробку підписів в офіційних документах (залікових книжках, актах, звітах, угодах тощо); використання під час контрольних заходів у навчальних закладах заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалки, електронні пристрої); посилення на джерела, які не використовувалися в роботі; списування (реплікація) при складанні будь-якого виду підсумкового або поточного контролю; проходження процедур контролю знань підставними особами; здавання або репрезентація різними особами робіт з однаковим змістом як результату навчальної чи наукової діяльності.

Особливої уваги потребує такий прояв академічної недоброчесності як саботаж. Йдеться про таку поведінку, коли учасник навчальної або науково-дослідницької діяльності (студент, викладач, науковий співробітник тощо) своїми діями не дозволяє іншим учасникам успішно завершити роботу. Це може передбачати видалення сторінок з книг бібліотеки, даних з комп'ютера колег чи інше навмисне завдання шкоди роботі інших. Саботаж, зазвичай, може виникати у конкурентних умовах, наприклад, за умови рейтингування підрозділів установи, студентів чи співробітників

Доволі поширеним проявом академічної нечесності є несанкціонована співпраця, яка передбачає надання певними особами допомоги для здійснення акту академічної нечесності, тобто навмисної чи усвідомленої допомоги або спроби допомоги іншому вчинити подібну дію. Найчастіше це проявляється у формі придбання в інших осіб чи організацій з наступним поданням як власних результатів навчальної та наукової

діяльності звітів, рефератів, контрольних, курсових, дипломних та магістерських робіт, статей, монографій, навчальних посібників тощо.

Також варто згадати й про такий прояв академічної нечесності як змова, що означає домовленість щодо спільного з одним або кількома особами вчинення або намагання вчинити акти академічної нечесності.

Одним з найнебезпечніших проявів академічної недоброчесності є поведінка членів академічної спільноти, яка має ознаки корупційних діянь. Така поведінка може передбачати пропонування чи отримання неправомірної вигоди при оцінюванні навчання, виконанні навчальних чи дослідницьких завдань; створення умов, що спонукають студента замовляти додаткові оплачувані заняття, консультації; примусова купівля підручників використання родинних або службових зв'язків для отримання позитивної або вищої оцінки при складанні будь-якого виду підсумкового контролю або переваг у роботі.

До цієї ж групи порушень можна віднести: вплив на результати конкурсу при відборі виконавців дослідження, використання без дозволу ресурсів, обладнання та споруд освітньо-наукових установ; несанкціоноване придбання матеріалів та ресурсів для особистої вигоди; недотримання інституційних правил проведення досліджень.

Доволі поширеним став такий прояв академічної нечесності як внесення до списку авторів статей, монографій, підручників та інших видань осіб, які не брали участі в отриманні наукових результатів.

Окремою групою стоять прояви академічної нечесності, пов'язані з проведенням медичних експериментів з використанням людини або тварин. Зокрема, це проведення експериментів в умовах, що ставлять наукову достовірність отриманих даних під сумнів; неповідомлення або приховування від людини можливих побічних наслідків, пов'язаних з участю в експерименті тощо

Усі перераховані прояви академічної нечесності не претендують на цілковиту повноту, проте дозволяють виявити основні і найбільш поширені її форми.

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЩОДО АДАПТАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ У СВІТОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Білоус Валентина Степанівна,

директор бібліотеки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського

Одним із національних імперативів України є необхідність збільшення рівня присутності науки держави у глобальному науково-інформаційному просторі та підвищення рівня її впливовості у світі.

В Законі України «Про вищу освіту» чітко зазначено, що наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність є невід'ємною складовою освітньої діяльності, її провадження університетами, академіями, інститутами є обов'язковим.

Сьогодні актуальним є питання збільшення внеску бібліотек вищої школи у розвиток інституціональних місій і цілей. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, трансформація вищої освіти та глобальної системи наукових комунікацій зумовили необхідність зміщення акцентів у функціонуванні університетської бібліотеки. Нові освітні стандарти визначають перехід на компетентнісну парадигму діяльності вищого навчального закладу, що закономірно ставить високі вимоги перед сучасною бібліотекою, вимагає відповідності міжнародним стандартам та впровадження якісних змін у всі сфери її діяльності.

Мета статті: показати наукову новизну діяльності та довести роль бібліотеки ВНЗ в процесах збільшення представництва української науки в глобальному просторі наукових комунікацій.

Бібліотеки швидкими кроками просуваються до того, щоб рівень наданих нею послуг відповідав європейським стандартам, активно розвивають новий напрям діяльності, беруть на себе відповідальність за поширення результатів наукових досліджень учених інституції, адаптують університетську науку у світовий інформаційний простір.

Це супроводжується впровадженням нових сервісів, які найбільш затребувані користувачами у ході наукових

досліджень. Активне зростання затребуваності бібліотеки як інформаційного посередника між користувачем та безмежним світом інформації обумовлено багатьма факторами, серед яких можна виділити наступні:

- розвиток інтеграційних процесів національної освіти у європейське і світове освітнє товариство;
- запобігання інформаційній ізольованості учених та прискорення їх інтеграції до світової наукової спільноти.

Ще у 2010 р. Джон МакКолл, європейський директор із партнерства RLG/OCLC Research, рекомендував науковим бібліотекам підвищити свою роль в усіх напрямках з підтримки наукових досліджень, у т.ч. забезпечувати експертизу в бібліометрії.

Бібліометрія – це комплекс кількісних методів вивчення потоків наукових документів та наукова дисципліна, що вивчає документи на основі кількісного аналізу. Бібліометрія включає бібліометричні, статистичні та експертні оцінки.

Бібліометричні показники, такі як кількість публікацій, їх цитованість, імпакт-фактор наукового-журналу, в якому опубліковано статтю та ін. широко використовуються у якості критеріїв оцінки наукових досліджень.

До основних наукометричних показників відноситься індекс цитування – число посилань на публікації вченого у реферованих наукових періодичних виданнях, в т. ч. електронних (міжнародне позначення – SCI). Індекс Хірша (h-index) – базується на кількості публікацій вченого і кількості цитувань цих публікацій за певний період.

Індекс запропонований в 2005 р. американським фізиком Хорхе Хіршем з університету Сан-Дієго, Каліфорнія. Використовується у якості альтернативи класичному «індексу цитування» при порівняннях за окремими галузями.

Наприклад, h-індекс рівний 10, означає, що вченим було опубліковано 10 робіт, кожна з яких була процитована 10 і більше разів.

У науковому світі прийнято вважати, що хороший вчений у галузі фізики володіє h-індексом більше 10. У нобелівських лауреатів h-індекс становить порядку 60 і вище.

Світова університетська бібліотечна практика підтверджує, що в останні роки найбільш трендові послуги пов'язані із підтримкою наукових досліджень. Нові сервіси потребують інноваційних змін і надають університетській бібліотеці нових рис, якими є:

- зміщення вектора уваги бібліотек до пріоритетності надання послуг автору-вченому;
- активне партнерство бібліотек на всіх стадіях життєвого циклу наукового дослідження: від інформування та надання доступу до документів, розповсюдження, аналіз та оцінки результатів досліджень.

Інформаційно-бібліотечний сервіс включає:

- забезпечення інформаційної підтримки науково-дослідницької діяльності;
- впровадження у практику діяльності нові моделі наукової комунікації (репозитарії, видавництво е-журналів, освітні платформи та ін.);
- інтеграція результатів наукових досліджень до світових БД науково-технічної інформації (повнотекстові, реферативні, наукового цитування...);
- моніторинг, аналіз і діагностування рівня видимості й впливовості результатів наукових досліджень ВНЗ та його періодичних видань у світовому науковому інформаційному просторі (із наданням аналітичних звітів, довідок);
- упорядкування профілів університету БД;
- допомога науковцям у створенні (упорядкуванні) авторських профілів у БД Scopus, Google Scholar, у бібліографічних менеджерах та спеціалізованих соціальних мережах, реєстрах ідентифікаторів автора ResearcherID та ORCID;
- рекомендації щодо вдосконалення редакційних політик періодичних видань ВНЗ відповідно до міжнародних стандартів;

- аналіз відповідності періодичних видань ВНЗ вимогам наукометричних та реферативних БД;
- укладання інтерактивних предметно-орієнтованих списків відповідно до напрямів діяльності університету: наукових журналів відкритого доступу; журналів за метриками SNIP (Scopus) та JCR (Web of Science);
- створення он-лайн показчиків на основі даних Scopus: авторського (із кількістю документів, h-index); публікацій вчених (з кількістю цитувань); журналів, в яких опубліковані статті вчених ВНЗ;
- збирання, упорядкування та систематичний аналіз інформації з БД «Публікаційний профіль університетської науки» щодо публікаційної активності авторів (бібліографічний опис монографій, дисертацій, авторефератів дисертацій, статей із наукових журналів, докладів на конференціях та ін. із розподіленням за структурними підрозділами) та їх наукової метрики;
- виявлення (за запитом) кола іноземних авторів, які займаються тією ж тематикою досліджень, що науковці ВНЗ і, можливо, будуть зацікавлені в спільному створенні нового рукопису;
- створення відеуроків і тематичних відеороликів із підтримки наукових досліджень;
- аналіз інформаційних потреб учених та рівня їх задоволення шляхом проведення соціологічних дослідницьких розвідок (експрес-опитувань, міні-анкетувань, опитування-інтерв'ю) та теоретико-прикладних досліджень;
- навчання вчених різним аспектам інформаційного пошуку, роботі зі світовими базами даних наукового цитування, соціальними науковими мережами та ін.;
- проведення бібліометричних досліджень щодо різних аспектів публікаційної активності науковців ВНЗ, визначення галузевих «топових» тем у розвитку світової науки та ін.

Підвищення якості наукових публікацій та відображення їх у міжнародних науко метричних БД – вимога часу. Сьогодні

особливої актуальності набуває ефективність висвітлення результатів наукових пошуків. Час вимагає від наукових працівників не лише друкованих видань, а відображення своїх публікацій у відкритому просторі, доступність та цитованість наукових публікацій, впровадження досліджень та використання цих досліджень, про що свідчить індекс цитування публікацій.

Публікаційна політика ВНЗ орієнтована на:

- публікації в індексованих наукових журналах;
- публікації в електронних наукових журналах (наукометричних БД);
- публікації в Інституційному репозитарії;
- реєстрація Інституційного депозитарію в OPEN DOAR або ROAR;
- реєстрація в ORCID (установи та науковці) в DOAJ (наукові збірники).

ORCID (Open Researcher and Contributor ID) – єдиний міжнародний реєстр вчених та наукових установ;

DOAJ (Directory of Open Access Journals) – міжнародний мультидисциплінарний каталог журналів відкритого доступу (понад 10 тис. журналів).

Складові рейтингу вченого. На формування наукового рейтингу впливає:

- загальна кількість публікацій;
- індекс цитування праць;
- індекс Гірша;
- імпакт-фактор журналу, в якому роботи опубліковані;
- кількість отриманих грантів, стипендій, премій;
- участь у міжнародній співпраці;
- участь у редколегіях наукових журналів;
- вебметричний рейтинг.

Бібліотеки сприяють підвищенню рейтингу ВНЗ та формуванню бренду вченого.

Сьогодні системна діяльність із моніторингу та відстеження тенденцій розвитку української науки взагалі, або її окремих галузей здійснюється лише невеликою кількістю вітчизняних наукових бібліотек. Лідером цього напрямку,

безумовно, слід вважати відділ бібліометрії та наукометрії Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського.

Проект НБУВ «Бібліометрика української науки» (<http://www.nbuviap.gov.ua/bpnu/>) представляє собою інформаційно-аналітичну систему із надання суспільству цілісної картини стану вітчизняного наукового середовища на основі створених ученими в системі Google Scholar бібліометричних профілів. Проект «Бібліометрика української науки.» функціонує на засадах конвергенції зі світовими системами (Scopus, Web of Science, Ranking Web of Research Centers, Російський індекс наукового цитування), може слугувати джерельною базою для отримання даних у ході експертного оцінювання результатів професійної діяльності як окремих науковців і дослідницьких колективів, так і періодичних видань.

Підвищення рейтингу ВНЗ спонукає до зміни принципів підходів у висвітленні результатів наукових досліджень, адже саме через публікації наукові розробки та дослідження можуть стати відомими у світі, зацікавити світову наукову спільноту, відкрити шлях до отримання грантів.

Сьогодні науковець має усвідомити, що наукові публікації є не тільки формальною вимогою для отримання наукових ступенів та вчених звань, а базовим показником, що відображає наукову діяльність кожного науково-педагогічного працівника. Наукові публікації мають бути помітними, а отже цитованими. А для цього важливими є якість публікації, актуальність тематики, а також рейтинг видання, в якому вона надрукована. Тому найпростішим шляхом є розміщення наукових публікацій у міжнародних авторитетних виданнях, що входять до наукометричних баз.

Google Scholar (Академія) – науковий сегмент Інтернет-гіганта Google, який також можна віднести до міжнародних наукометричних БД, який забезпечує для авторів простий спосіб відслідковування посилань на свої статті. Реалізуючи гасло: «Стоячи на плечах гігантів» Google Scholar віддає належне вченим, які зробили вклад у розвиток науки і забезпечили основу для нових відкриттів та досягнень.

Google Scholar некомерційна міжнародна бібліометрична платформа, покриває всі джерела з Scopus і WoS і додатково включає менш якісно контрольовані колекції наукових публікацій з різних типів веб-документів (системою індексуються ті документи, які не пройшли належну експертну оцінку (рецензування)). Робот Google Scholar відвідує тільки ті сайти, які стосуються науки, збирає у свій індекс інформацію про місцезнаходження і зміст наукових робіт. Google Scholar включає публікації, опубліковані в журналах, які зберігаються в репозитаріях, розміщені на сайті установи, вченого.

Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, надаючи інформаційну підтримку навчальній, науковій та виховній діяльності прагне бути активним партнером на всіх стадіях життєвого циклу наукових досліджень вчених ВНЗ. Працівники бібліотеки проводять індивідуальні та групові заняття з інформаційної культури та надають консультації з культури публікації (оформлення наукових статей, списків літератури), створюють відео ролики, презентації з бібліографічної культури, бібліометрики, знайомлять вчених університету з особливостями інтеграційних процесів з метою покращення розвитку публікаційної активності та цитування наукових публікацій.

24 березня 2016 р. на черговому засіданні вченої ради університету розглядали питання «Аналіз публікацій випускових кафедр ІФЖ та ПГФ», де було піднято питання актуалізації оприлюднення результатів науково-дослідної роботи викладачів ВДПУ. Ухвалою Вченої ради університету на бібліотеку покладено завдання: організувати спеціальні тренінги, семінари за участю провідних спеціалістів, інформувати науковців університету з питань міжнародної наукометрії з метою підвищення рейтингу викладачів університету через електронні ресурси індексування (до 30.06.2016р.).

Бібліотека педуніверситету взяла на себе відповідальність за поширення результатів наукових досліджень учених інституту у світовому інфопросторі. Перебудовуючи власну діяльність на максимальний розвиток сервісів із підтримки наукових публікацій, освітянська книгозбірня надає допомогу з

інтегрування публікацій у світові БД, інформувала про умови публікацій, про систему наукометричних показників тощо.

У червні місяці для наукових працівників університету спільно зі студентським науковим товариством (Вешелені О.М.) для усіх інститутів, факультетів університету проведено міні семінари-тренінги з базових питань інформетрії, зокрема бібліометрії.

У міру своєї компетентності у виступах-презентаціях провідні фахівці бібліотеки розповіли, що таке науковий рейтинг, наукометричні показники, наукометричні БД, індекс цитування, імпакт-фактор.

Створення та підтримка в активному стані наукових профілів в онлайн мережі – залог зростання наукової впливовості. Першочергове завдання вбачалося у тому, щоб фахові збірники увійшли до якомога ширшого кола реферативних та наукометричних баз наукової літератури, а у перспективі – до бази Scopus.

Науковці університету активізували цю роботу та зареєструватися в інформаційно-аналітичній системі (наприклад «Бібліометрика української науки» в середовищі Google Академія), що містить інформацію про публікаційну активність і цитованість їхніх праць.

Фахівці бібліотеки надавали консультації щодо реєстрації в науко метричних БД, та практично допомагали зареєструватися у наукометричних БД (Googl Scholar, Scopus) та міжнародній наукометричній базі даних «Index Copernicus», створити профіль вченого, профіль установи та наукового фахового видання у «Бібліометриці української науки», надсилали до списки щодо активізації авторських профілів та їх корегування тощо.

На допомогу науковцям на сайті бібліотеки (блок «Електронні ресурси», розділ «Методичні модулі») розміщено методичну презентацію «Наукометрія. Базова інформація: аналітичний огляд». Огляд включає наступні розділи:

- наукометричні показники;
- наукометричні рейтинги;
- наукометричні бази даних;

- міжнародний науковий рейтинг та шляхи його підвищення.

У свою чергу до розділу «Сайти для науковців» (блок сайту «Інтернет-навігатор») додано добірку посилань з даної тематики. Наразі структуру розділу вдосконалено та обладнано меню навігації:

- науково-технічні та навчальні електронні бібліотеки;
- бібліотеки наукової та академічної інформації;
- наукометрія;
- відкритий доступ (Інституційні репозитарії);
- спеціальні архіви дисертацій та авторефератів;
- патентні фонди;
- інтелектуальна власність;
- портали наукової періодики;
- перевірка на плагіат.

На основі презентації проведено індивідуальне консультування викладачів з питань наукометрії.

Одним з ефективних шляхів підвищення міжнародного рейтингу університету (науковців ВНЗ) є розміщення наукового доробку вчених та молодих науковців в Інституційному репозитарії, який є джерелом забезпечення вільного доступу до публікацій наукових працівників університету. Інституційний депозитарій надає вільний доступ до повних (або поданих в скороченні) електронних документів з фондів електронних видань бібліотеки. Основу фонду складають праці викладачів, пошукачів, магістрантів, студентів, красназавчі видання та видання бібліотеки.

Питання забезпечення вченого необхідними потужними вітчизняними та світовими інформаційними ресурсами, інтеграції наукових публікацій та збільшення рівня представництва університетської науки у міжнародному інформаційний просторі становить стратегічно важливий напрям діяльності бібліотеки ВНЗ. Рішення запропонованих стратегій характеризуватимуть сучасного бібліотекаря як важливу «рольову модель» для спільноти ВНЗ в реалізації електронної моделі наукової комунікації.

Впровадження в практику бібліотечної діяльності визначених напрямів дозволить запобігти «розсіюванню» документальних науково-інформаційних ресурсів ВНЗ, сприятиме їх консолідуванню, підвищить значимість українських наукових видань та авторитет української науки в цілому. Адже науковець університету має бути цікавий світу, а Інтернет-активність – обов'язок вченого!

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ЯК ФАКТОР ЇЇ РОЗВИТКУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Притуляк Тетяна Єгенівна,
директор НТБ ВНТУ

У статті розглядається роль сучасної університетської бібліотеки в інформаційному забезпеченні навчальної та науково-дослідної діяльності вишу, обґрунтовується необхідність модернізації бібліотеки університету в зв'язку зі зміною зовнішнього інформаційного середовища і основної парадигми вищої освіти. Як один із способів модернізації пропонується перехід на проектний менеджмент. Висвітлено особливості проектної діяльності науково-технічної бібліотеки Вінницького національного технічного університету як фактор її інноваційного розвитку. Розглянуто завдання, основні напрямки та результативність діючих проектів.

Ключові слова: проектний менеджмент, проектна діяльність бібліотеки, інформаційно-бібліотечна діяльність, інституційний репозитарій, НТБ ВНТУ, університетська бібліотека.

Розвиток сучасного суспільства, заснованого на знаннях, вступ країни в інформаційну епоху і розширення можливостей доступу до інформації, диктують нові вимоги до бібліотечно-інформаційної діяльності. І саме університетські бібліотеки займають провідні позиції у вирішенні глобального завдання побудови інформаційного суспільства, істотно змінюючи цільові установки і методологію інформаційно-бібліотечної діяльності.

Науково-технічна бібліотека Вінницького національного технічного університету є важливою складовою єдиного інформаційно-освітнього простору вишу, від ефективності роботи якої залежить якість навчального та науково-дослідного процесу. І, оскільки ця діяльність підпорядкована завданням вищої освіти, бібліотека слідує змінам, які пов'язані з її реформуванням. Наразі зростає складність завдань, які необхідно вирішувати бібліотеці. Це, насамперед:

- інноваційна організація системи інформаційних ресурсів, відповідно до потреб користувачів і вимог Міністерства

освіти і науки в частині забезпечення інформаційними ресурсами навчального і наукового процесів університету;

- виконання сучасних вимог до самостійної роботи студентів: організація інформаційно-освітнього середовища, забезпечення комп'ютеризованих робочих місць, консультаційна допомога;
- організація системи відкритого і віддаленого доступу;
- формування інформаційної компетентності студентів і викладачів для успішної освітньої та наукової діяльності;
- формування адекватного інформаційного простору для науково-дослідницької діяльності вчених університету;
- участь в інформаційному супроводі науки;
- модернізація всіх основних технологічних бібліотечних процесів тощо.

Для вирішення поставлених задач університетська книгозбірня не може існувати як статична модель, їй необхідно швидко реагувати на зміни, відповідати вимогам користувачів, сучасному рівню освіти. Тому наша бібліотека активно впроваджує в свою роботу нові технології і методи бібліотечно-бібліографічної та інформаційної діяльності. Базисним інструментом інноваційної діяльності, що дозволяє генерувати і втілювати в життя свіжі творчі ідеї, які б забезпечили реорганізацію і модернізацію книгозбірні на гребні реформаторської хвилі, є проектна діяльність. Активізація програмно-проектної діяльності дозволяє створювати і освоювати нові інформаційно-бібліотечні технології, ефективно використовувати бібліотечні ресурси, активно взаємодіяти з адміністрацією університету, факультетами, кафедрами та іншими підрозділами вишу, громадськістю та партнерами. Бібліотека на власному досвіді переконалась, що в результаті проекти перетворюються на ключовий фактор, який визначає успіх і розширення бібліотечної діяльності.

У сучасному трактуванні проект – це поетапна ефективна реалізація задуманої ідеї в конкретні терміни із залученням оптимальних засобів і ресурсів. Бібліотечні проекти являють собою соціальні некомерційні проекти в галузі забезпечення

більш повного і якісного доступу користувачів до інформації. Бібліотеки ведуть проектну діяльність, як за рахунок власних коштів, так і шляхом залучення додаткового фінансування, джерелами якого найчастіше є органи місцевого самоврядування, грантові організації та фонди.

Існують різні класифікації проектів, наприклад:

1. За масштабами:

- монопроекти (для однієї бібліотеки);
- мультипроекти (для декількох бібліотек або установ культури);
- мегапроекти (для установ культури будь-якого регіону);
- інтерпроекти

Швидке розповсюдження методів управління проектами в бібліотечній сфері привело до створення ще одного класу проектів, який виходить за рамки розподілу на монопроекти, мультипроекти і мегапроекти. Це – інтерпроекти. Вони відрізняються значною складністю і підвищеною вартістю. Розробники подібних проектів повинні враховувати неоднакову нормативну і правову базу держав-учасниць. Для них збільшені строки підготовчого періоду, значно підвищений рівень вимог до якості виконання.

2. За змістом:

- наукові;
- освітні;
- виробничі;
- технологічні;
- організаційні;
- управлінські;
- творчі та ін.

3. За термінами вирішення проблеми і досягнення бажаної мети:

- короткострокові (проекти тривалістю до 1 року);
- середньострокові (програми від 1 року до 5 років);
- довгострокові (концепції від 5 до 10 років і більше).

Проектна робота починається з народження цікавої ідеї і творчого мислення працівників бібліотек. Ідея повинна бути реальною і конкретною, чіткою і логічною, представляти інтерес, підкріплюватися нормативно-правовою базою і співвідноситися з місією бібліотеки. Більше шансів на реалізацію мають ті ідеї, в основу яких закладені інновації.

У науково-технічній бібліотеці ВНТУ наразі вже є досвід проектної діяльності. На початку 90-х років бібліотека, ставши на шлях інновацій, розпочала реалізацію довгострокової програми: «Науково-технічна бібліотека як центр системи інформаційного забезпечення освіти та науки університету», якою передбачено широке впровадження нових інформаційних технологій в діяльність бібліотеки, заснованих на впровадженні обчислювальної техніки і зв'язаних з нею засобів і методів автоматизації інформаційних процесів. Програма складається з багатьох проектів і триває ще й нині.

Метою цього стратегічного проекту є здійснення інформаційної підтримки освітньої, науково-дослідної, гуманітарної, просвітницької діяльності університету на основі поєднання традиційних та новітніх інформаційно - бібліотечних технологій.

Про успішну реалізацію цього масштабного проекту свідчить наступне:

- створення електронного каталогу - з 1991 р.
- створення системи доступу до електронного каталогу для читачів - 1994 р.
- організація доступу до електронного каталогу через Інтернет - 2013 р.
- створення повнотекстової електронної бібліотеки навчально-методичних видань університету «Автори ВНТУ» - з 2002 р.
- впровадження інтегрованої АБІС «УФД/БІБЛІОТЕКА» - з 2005 р.
- використання соціальних мереж для роботи з читачами - з 2013 р.
- відкриття електронного читального залу з доступом до мережі Інтернет та зони Wi-Fi – з 2015 р.

- створення Інституційного репозитарію Вінницького національного технічного університету – 2013 р.

На реалізації проекту «Інституційний репозитарій як засіб розвитку науково-інформаційного середовища університету» хочу зупинитися детальніше.

Мета проекту: створення Інституційного (ІР) ВНТУ для забезпечення накопичення, систематизації та збереження в електронному вигляді інтелектуальних продуктів університетської спільноти, сприяння поширенню цих матеріалів в світовому науково-освітньому просторі. Шляхом створення, збереження та надання доступу до наукових та освітніх матеріалів ВНТУ українській та світовій науковій спільноті сприяти розвитку науки і освіти в університеті, Україні та світі.

Вигоди від реалізації проекту зі створення Інституційного ВНТУ для університету:

- Інституційний репозитарій - єдиний електронний ресурс ВНТУ зареєстрований в 7 міжнародних БД, в яких завантажена стаття індексується протягом 4-7 днів;
- Інституційному репозитарію ВНТУ присвоєно Міжнародний стандартний номер серійного видання ISSN;
- ВНТУ, розвиваючи Інституційний репозитарій, став партнером проекту «Електронна бібліотека України: створення Центрів знань в університетах України» та Консорціуму e-VERUM і, як результат, – доступи до міжнародних наукових БД;
- для вчених університету – велика можливість грантової підтримки, тому що результати наукових досліджень через репозитарій доступні світовій науковій спільноті; а також використання особистого файлу репозитарію як аналога особистого резюме;
- розвиток Інституційного репозитарію – стратегічно важливий в контексті покращення рейтингування ВНТУ в Webometrics;

- створення Інституційного репозитарію сприяє реформуванню системи наукової комунікації університету, підвищення якості університету, його значимості і, тим самим, статусу та суспільного значення;
- і, зрештою, розвиток Інституційного репозитарію є малобюджетним проектом, який не потребує великих фінансових затрат.

Проект був розроблений в 2013 році. На сьогодні в фондах Інституційного репозитарію ВНТУ нараховується майже 12 тис. документів.

Бібліотека ВНТУ є учасником корпоративних (партнерських) проектів, в т. ч. міжнародних, членство в яких допомагає усунути дублювання функцій, неузгодженість дій, забезпечити ефективний розподіл інтелектуальних, інформаційних і матеріальних ресурсів.

Так, в 2015 році, за ініціативи бібліотеки університет став партнером інноваційного проекту «Електронна бібліотека України: створення Центрів знань в університетах України» (ELibUkr), що об'єднує бібліотеки вищих навчальних закладів, національні бібліотеки та інші організації держави. Метою проекту є забезпечення доступу до світової наукової інформації, створення власних академічних ресурсів, а також інтеграція української науки та бібліотечної справи у світову наукову комунікацію. Вінницький національний технічний університет отримав доступ до єдиного потужного інформаційного порталу, який спрямовує користувачів до всіх типів електронної інформації. Студенти, викладачі і науковці університету отримують вільний доступ до всіх ресурсів проекту.

Результатом підписання ВНТУ Декларації приєднання до міжнародного Консорціуму e-VERUM став доступ науковців та студентів університету до міжнародних наукових баз даних (Web of Science, InCites Journal Citation Reports, China Knowledge Resource Integrated Database, «Іст Вью Інформейшн Сервісез, Інк» та ін.), а в перспективі можливість отримання т. зв. національної ліцензії на інформаційні ресурси, яка надаватиметься університету, як партнеру інтерпроект

"ТОРНАДО". Мета цього проекту: розбудова національних наукометричних інструментів промоції та оцінки наукової продуктивності українських вчених як елемент національної стратегії переходу від економіки ресурсів до економіки знань (у співпраці з компанією Thomson Reuters).

Розвиваючи проектну діяльність, бібліотека ВНТУ в 2016 році приєдналася до корпоративного формування національного Інформаційного порталу «Наука України: доступ до знань». Мета проекту: популяризація, підвищення рейтингу та доступності електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів наукових бібліотек України, за рахунок використання сучасних бібліотечних та веб-технологій. Участь університетської бібліотеки в національному проекті «Наука України: доступ до знань» забезпечила значний ріст використання і, як наслідок, підвищення рейтингу електронних інформаційних ресурсів власної генерації (Електроний каталог, Інституційний репозитарій ВНТУ, тематичні презентації, бібліографічна продукція та ін.)

У кожного проекту, який реалізує науково-технічна бібліотека, є своя історія, філософія, методологія, практика. Задум проекту повинен бути соціально значущим. При цьому він може бути масштабним або дуже скромним, але обов'язково комусь потрібним.

Наразі бібліотекою університету реалізується проект «Науку творять обрані», метою якого є:

- популяризація наукових надбань вчених Вінницького національного технічного університету, висвітлення їхньої ролі в розвитку науки краю, держави та світу, їхнє достойне місце в світовій науковій еліті;
- осмислення суспільством необхідності підготовки інженерно-технічних кадрів для збереження наукових шкіл і спадкоємності поколінь у професійному середовищі.

В рамках проекту видаються біобібліографічні покажчики серії «Вчені нашого університету», присвячені ювілейним датам та науковим досягненням наших науковців (на сьогодні видано 7 покажчиків), оформляються виставки-персоналії,

організуються віртуальні виставки-презентації серії “Штрихи до портрету вченого”, які розміщуються на сайті бібліотеки. На бібліотечній веб-сторінці в рубриці «Науковці пропонують» анонсуються нові друковані видання вчених ВНТУ з метою інформування наукової, педагогічної і студентської спільноти України про видання викладачів університету, що публікуються у поточному році і є у фондах бібліотеки. У відділах бібліотеки функціонують постійнодіючі книжкові виставки «Внесок вчених ВНТУ в науку та виробництво» тощо. Праці науковців розміщуються в Інституційному репозитарії ВНТУ, що сприяє популяризації наукових здобутків вчених та підвищує рейтинг університету.

Проект «Науку творять обрані» розпочато в 2014 році циклом заходів до 90-річчя І. В. Кузьміна, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата державної премії України, ректора 1976-1989 рр., доктора технічних наук, професора ВНТУ. Відсвяткувавши свій 90-річний ювілей, професор І. В. Кузьмін і сьогодні продовжує підготовку інженерів та вчених у виші. Бібліотека підтримує тісні зв'язки з шанованим вченим, організовує зустрічі студентів, молодих вчених з Іваном Васильовичем Кузьмінім, на яких він розповідає про свій не простий, але такий змістовний життєвий, науковий та творчий шлях. Наразі науково-технічна бібліотека веде роботу по організації міні-музею професора І. В. Кузьміна, де будуть зібрані різноманітні матеріали, які стосуються життя і наукової діяльності вченого: наукові та літературні праці, видання про нього, література з домашньої бібліотеки, фото з сімейного архіву та ін.

В 2016 р. з метою популяризації серед молоді імен відомих українців, бібліотека ВНТУ розпочала проект красзнавчого напрямку «Ім'ям своїм прославили Україну» – про видатних людей - уродженців Поділля та тих, хто плідно доклав зусиль до розвитку науково-технічного прогресу, культури і мистецтва нашого краю. Проект спрямований на розширення знань про історію та традиції регіону і на патріотичне виховання студентської молоді. В рамках проекту уже проведено ряд різноманітних заходів: наукові години, тематичні вечори, творчі

зустрічі, віртуальні виставки та презентації. Особливо яскравими заходами стали:

- наукова година «Академік Г. І. Будкер – фізик-ядерник», присвячена нашому земляку, відомому вченому, академіку АН СРСР, засновнику і першому директору Інституту ядерної фізики Сибірського відділення АН СРСР, номінанту Нобелівської премії, автору численних відкриттів і винаходів в області фізики плазми і фізики прискорювачів;
- вечір-презентація «Він музикою наповнив камінь» (до 155-річчя від дня народження вінницького архітектора Г. Г. Артинова);
- віртуальна виставка-презентація «Ігор Савченко. Він – України син» (до 110-річчя від дня народження великого кінорежисера – уродженця м. Вінниці) та ін.

Реалізуючи проект, бібліотекарі ведуть велику науково-пошукову роботу краєзнавчого характеру. Адже вінницька земля – батьківщина багатьох обдарованих, яскравих і харизматичних особистостей, які стали гордістю не тільки національної історії та культури, але й ввійшли до пантеону слави інших країн, усього людства.

Слід відмітити, що участь університетської бібліотеки в проектній діяльності дає безліч переваг для розвитку самої бібліотеки:

- колектив підтверджує свій професіоналізм і здатність забезпечити нововведення;
- фахівці бібліотеки мають можливість самореалізації і стимул до підвищення творчої активності.

Останнім часом багато наших бібліотекарів, маючи чималий практичний досвід, здобули або наразі здобувають спеціальну фахову освіту. Беручи участь в проектній діяльності вони мають можливість реалізувати на практиці свої творчі ідеї, нестандартне бачення перспектив розвитку бібліотеки.

Проектна діяльність університетської бібліотеки підтримує престиж університету як центру знань, сприяє підвищенню рівня і якості навчання студентів.

Завдяки проектній діяльності поліпшується фінансовий стан бібліотеки, посилюється її роль в інформаційно-освітньому середовищі університету, зв'язок з факультетами, кафедрами та іншими структурними підрозділами вишу, поліпшується якість послуг, що надаються читачам, бібліотека набуває свого іміджу, з'являються нові перспективи в роботі.

Соціально-освітні проекти, які реалізує НТБ ВНТУ, стали сьогодні важливою і актуальною сферою діяльності, що дозволяє бібліотеці університету перебувати в постійному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Баймухаметова, В. П. Проектный менеджмент в управлении библиотекой университета / В. П. Баймухаметова, С. В. Шулипина // Вестник Красноярского государственного университета им. В. П. Астафьева. - 2013. - № 4 (26). - С. 218-223.
2. Волкова, Г. С. Проектна діяльність як передумова інноваційного розвитку бібліотеки Полтавського університету економіки і торгівлі / Г. С. Волкова // Бібліотечний форум України. - 2015. - № 1. - С. 19-22.
3. Луньова, І. Цільові проекти і програмна діяльність бібліотек : лекція-візуалізація [Електронний ресурс] / І. Луньова. - Дніпропетровськ : ДОУНБ. - Режим доступу: www.slideshare.net/olenabashun/ss-10201523. - Назва з екрана. - Дата перегляду: 24.11.16.
4. Программно-целевая и проектная деятельность библиотек : методические рекомендации / сост. Е. Е. Чекушкина ; отв. за вып. О. Н. Анфимова ; Департамент культуры, туризма и охраны культурного наследия Вологодской области, БУК ВО «Вологодская областная юношеская библиотека им. В. Ф. Тендрякова». - Вологда : ВОЮБ, 2014. - 50 с.
5. Салькова, Л. В. Проектная деятельность в вузовской библиотеке / Л. В. Салькова, С. А. Якушина, Е. А. Булыгина // Современная библиотека: от разработки проектов к их внедрению : материалы научно-практической конференции, Воронеж, 2-3 октября 2013 г. / ФГБОУ ВПО Воронежский государственный аграрный университет им. императора Петра

- I, Научная библиотека ; отв. за вып. О. Ф. Зайцева. - Воронеж : ВГАУ, 2014. - С. 36-40. - (К 100-летию Научной библиотеки).
6. Тарасенко Н. Проектна діяльність у бібліотечному обслуговуванні / Н. Тарасенко // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали шостої міжнародної науково-практичної конференції, 10–11 вересня 2015 р., Львів / Національний університет «Львівська політехніка», Науково-технічна бібліотека ; [редакційна колегія : О. В. Шишка, І. О. Белоус, Р. С. Самотий, А. І. Андрухів]. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – С. 312–316. – Бібліогр. : 17 назв.
 7. Цільові програми і проекти в діяльності бібліотек : (методика складання і організація роботи) / Дніпропетровська універсальна наукова бібліотека. - Дніпропетровськ, 2003. - 54 с. - (Серія “Ділове досьє” ; вип. 2).
 8. Шаляпина, Л. В. Взаимодействие научной библиотеки вуза и кафедр как фактор повышения качества обслуживания пользователей / Л. В. Шаляпина // Вузовские библиотеки Алтайского края : сборник. Выпуск 11. Материалы научно-практической конференции "Библиотека в образовательном пространстве вуза" / отв. за вып. М. А. Куверина ; Методическое объединение вузовских библиотек Алтайского края. - Барнаул : ТипографияАлтГТУ, 2011. - С. 16-18.

НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ВНАУТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇЇ В БІБЛІОГРАФІЧНИХ ВИДАННЯХ

*Дудкевич Наталія Григорівна,
головний бібліограф бібліотеки ВНАУ*

Бібліотека як культурний центр і місце обміну знаннями динамічно перетворюється у своєрідний полюс доступу до нових знань. Інформатизація всіх сфер життя суспільства спричинила збільшення числа напрямів діяльності бібліотеки. Завдяки їм читачі мають змогу знайомитися з електронними каталогами бібліотеки, користуватись її інформаційними надбаннями. Інтернет став потужним додатковим і доволі запитаним ресурсом.

Бібліотека вищого навчального закладу – ключовий інформаційний ресурс, галузеве інформаційне середовище вузу. Головним в бібліотечній діяльності стає політика нарощування ресурсів шляхом розвитку корпоративних зв'язків між бібліотеками і придбання повнотекстових баз даних. Тобто, сьогодні бібліотека вищого навчального закладу змінює свої традиційні функції, трансформуючи увесь комплекс послуг для якомога повнішого задоволення потреб різних категорій читачів.

Бібліотеки беруть участь у формуванні інформаційного простору, є виробниками власних інформаційних продуктів, надають вільний доступ до світових інформаційних ресурсів. Діяльність бібліотекаря в мережі різноманітна: вона передбачає довідково-інформаційне обслуговування, бібліографічне інформування за допомогою електронних каталогів, віртуальних виставок, створення електронних бібліотек та ін.

Для зручності своїх користувачів (студентів, і викладачів) бібліотека ВНАУ через сайт розкриває і популяризує фонд. Ми створюємо списки нових надходжень, тематичні списки, оновлюємо передплату періодичних видань, розміщуємо незаслужено забуті книги, знайомимо з буктрейлерами та віртуальними виставками.

Віртуальною виставкою «Фундатори аграрної науки»

бібліотека ВНАУ презентувала видання науковців в галузі рослинництва та тваринництва, які зберігаються у фонді бібліотеки. Серед них праці видатних особистостей: Тімірязєва К. А., Мічуріна І. В., Докучаєва В. В., Виноградського С. М., Вавілова М. І., Кулешова П. М., Іванова І. І., Павлова І. П., та ін.

Бібліотека виступає в ролі інформаційного посередника, навігатора; структуруючи Інтернет-ресурси, допомагає користувачеві знаходити якісний, релевантний матеріал, здійснює пошук та відбір інтернет-ресурсів:

- діючі відкриті електронні архіви в інституціях України (*репозитарії інших вузів*);
- електронні бібліотеки ([*Українські підручники онлайн*](#); [*Поетика. Бібліотека Української поезії*](#); [*Наукова періодика України. НБУ ім. Вернадського*](#); [*Бібліотека Української літератури*](#); [*Кобзар. Тарас Григорович Шевченко*](#));
- бібліотеки університетів аграрного напрямку;
- журнали он-лайн (*Аграрний тиждень. Україна*; *Зерно*; *Агроном, Пропозиція*);
- тематичний навігатор з сільського господарства, освіти, науки (*сайти з сільського господарства*).

Згідно з Наказом Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук необхідна наявність не менше п'яти публікацій у наукових (зокрема електронних) фахових виданнях України та інших держав: не менше однієї статті у наукових періодичних виданнях інших держав з напрямку, з якого підготовлено дисертацію. До такої публікації може прирівнюватися публікація у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз.

Тому на сайті бібліотеки ВНАУ в розділі «Науковцю» ми надаємо інформацію про наукометричні бази даних **SCOPUS** і **WEB OF SCIENCE**, надається перелік корисних посилань, зокрема на українські журнали, що індексуються в SCOPUS та [перелік установ з правом доступу до Scopus](#).

Останніми роками активізувалася робота наукових бібліотек вищої школи України в напрямку організації та формування інституційних репозитаріїв, що сприяє підвищенню

рейтингів наукових публікацій дослідників вузів. Інституційні репозитарії стають потужними інноваційними інструментами інформаційного забезпечення науки і освіти, забезпечуючи відкритий доступ до наукових досягнень. Бібліотека ВНАУ розпочала роботу над створенням репозитарію в 2010 році. Зараз репозитарій налічує 10847 записів, це: автореферати, брошури, дипломні роботи, електронні книги, матеріали конференцій та семінарів, презентації, тези доповідей, методичні матеріали, монографії, навчальні посібники, навчальні програми та наукові статті зі збірників наукових праць ВНАУ. Окремим розділом виділено «Наукові журнали», де згруповано збірники наукових праць ВНАУ за серіями.

Інтеграція університетських наукових видань в міжнародні інформаційні системи дозволяє вченому будь-якої країни ознайомитися з результатами досліджень зарубіжних колег і зв'язатися з ними для подальшої спільної наукової творчості, отримати інформацію про тенденції науково-технічного прогресу, заявити про свої досягнення у світовій науці, дати оцінку аналогічним науковим дослідженням.

Використовуючи всесвітню мережу можна ознайомитись з одним із важливих напрямків роботи нашої бібліотеки – бібліографічною продукцією: методичними рекомендаціями; бібліографічними списками; біобібліографічними та тематичними покажчиками.

З метою пропагування та систематизації наукового доробку науковців Вінницького національного аграрного університету в 2002 році бібліотекою започаткований випуск біобібліографічних покажчиків серії «Провідні вчені університету». На екрані представлено короткий огляд біобібліографічного покажчика професора Миколи Олександровича Мазуренка, де висвітлено основні дати життя і науково-педагогічної діяльності науковця, наводиться перелік його публікацій, перелік посібників, підручників та методичних розробок.

Бібліотекою укладено біобібліографічні покажчики: «Професор Петро Савелійович Макаренко», «Олександр Лаврентійович Зозуля», «Анатолій Григорович Мазур», «Анатолій Дмитрович Гарькавий» та інші.

Постійно бібліотечний сайт поповнюється покажчиками з серії сільськогосподарського, економічного, технічного напрямку, проблем екології та дисципліни права, такі як: «Фермерські та особисті селянські господарства», «Звірівництво (хутрові тварини)», «Грибництво», «Аудит», «Природно-заповідний фонд», «Торговельне право», «Охорона праці», «Бульбоплоди та кормові коренеплоди», «Кролівництво» та багато інших.

Згідно запитів користувачів укладаються тематичні списки: «Цивільне право», «Трудове право», «Економіка природокористування», «Облік і звітність в оподаткуванні», «Стратегічне управління підприємством», «Інституційна економіка», «Економічний аналіз», «Застосування біогазу в скотарстві» та інші.

У 2017 році планується випуск анотованого покажчика дисертаційних робіт українською, російською та англійською мовами, що наявні у фонді бібліотеки Вінницького національного аграрного університету. Систематизований за галузями наук, цей анотований покажчик буде добрим орієнтиром як для науковців-початківців, коли вони починають вивчати стан обраної для дослідження проблеми, так і зрілим дослідникам у разі потреби проаналізувати та систематизувати результати вже зробленого.

Наші студенти, аспіранти, викладачі приймають участь в Міжнародних конференціях та друкують статті у відповідних збірниках, які надходять до фондів бібліотеки. Це збірники міжнародних науково-практичних конференцій: «Майбутнє – аудит», «Митна служба України – запорука економічної та продовольчої безпеки держави», «Інноваційний розвиток: економіка, управління, інформаційні технології, право, освіта», «Юність науки», «Розвиток аграрної економіки в умовах інституціональних трансформацій», «Аграрна наука та харчові технології».

Праці наших викладачів та студентів ми використовуємо при укладанні списків та покажчиків, таким чином інтегруючи їх в науково-інформаційний простір.

В читальній залі розгорнуто постійнодіючі книжково-журнальні виставки «Наукові здобутки викладачів ВНАУ» та «Наукові праці академіка Калетніка Г. М.»

Сучасні технології дозволяють застосовувати у роботі бібліотеки нові засоби, що підвищують якість і доступність освіти, заснованої на дистанційних, віртуально-тренінгових та інших інноваційних методах. Наша бібліотека теж не стоїть осторонь у використанні можливостей інтернет-спільнот, соціальних мереж, блогів.

Можна довідатись чим живе бібліотека ВНАУ і з соціальної мережі Facebook, де ми маємо власну сторінку. Нашим користувачам стала доступніша інформація про нашу бібліотеку: цікаве з життя книги, світлини останніх подій, віртуальні виставки літератури, поради науковцям, путівник по бібліотеці.

При створенні інформаційних ресурсів та організації доступу до них ми намагаємося використовувати в своїй діяльності нові методи та форми роботи.

БІБЛІОТЕКИ ВІЙНИ: ДОСВІД ВИЖИВАННЯ

Карягіна Наталія Олександрівна,
директор бібліотеки ДоНУ імені Василя Стуса

Протягом всього часу існування бібліотек їх не тільки пестували, їх дуже часто просто знищували. ХХ і ХХІ століття не виняток. 1914 рік - німецькі солдати спалили бібліотеку у бельгійському Левені.

Велика світова війна і Вітчизняна. Одиниця і четвірка помінялися місцями. Процес знищення сягає величезних розмірів. 2014 рік – знову остання цифри помінялись місцями. І знову кров, і знову варварське ставлення не тільки до інакодумців, але й до культурних цінностей. Приклад Наукової бібліотеки в Луганську. Так звані визволителі перетворили бібліотеку в шпиталь. Каталог бібліотеки перетворили в сховище бинтів та ліків.

Щоб уявити собі, яку втрату одержала Україна під час російської окупації, наведу довоєнні дані. До методичного об'єднання бібліотек ВНЗ Донецької та Луганської областей входило 25 бібліотек. Загальний фонд понад 11 мільйонів. Більше 200 тисяч абонентів користувалися цим багатством. Бібліотеки регіону були автоматизовані, постійно втілювали в роботу новітні методи та технології. Керівництво університетів підкреслювало необхідність створення сучасних бібліотек і втілювало ідею в життя.

Але сталося не так, як мріялося. На українську територію переїхало тільки 17 університетів. Говорити, що з ними переїхали і бібліотеки – це занадто. На анкету про створення або відродження бібліотек переміщених ВНЗ відповіли всього 4 бібліотеки. А їх показники не вище деяких сільських бібліотек. Працівників не більше 3-10 осіб, техніки обмаль. Але всі, хто виїхав, не сумніваються, що все ще повернеться. Такої ж думки і співробітники бібліотеки Донецького національного університету, який тепер з гордістю носить ім'я Василя Стуса.

В довоєнні часи Наукова бібліотека ДонНУ розвивалася разом з університетом. Вона пройшла шлях від хати читальні до сучасної розвинутої бібліотеки.

Жовтень 2014 став початком відродження та становлення нової бібліотеки. З нульового фонду, не маючи ні техніки, ніяких приладів колектив не втрачав надії і вірив в майбутнє. Коли людина мріє про щось корисне не тільки для себе, мрії обов'язково здійснюються.

Першими прийшли на допомогу всі небайдужі колеги з бібліотек заходу України, потім вся українська діаспора зарубіжжя. І результат не змусив себе довго очікувати. Сьогодні показники бібліотеки ростуть і покращуються з кожним днем. Багато рідкісних видань зараз стануть основою створення унікального фонду творів українських дисидентів. Головне, в успіх повірили не тільки бібліотекарі, а й керівництво університету. По грошику шукали на передплату періодичних видань та закупівлю нових підручників. Фонд « Відродження » профінансував автоматизацію бібліотеки. Співробітники бібліотеки ще раз довели тезу: той , хто не хоче шукає причини, а той хто хоче – можливості. Бо всього з початку 4, а зараз вже 8 осіб змогли за короткий час створити електронний каталог, сайт, розмістити на ньому корисну інформацію, віртуальні виставки та ще все те, що робить можливість не зайти в бібліотеку, а включити її, що саме і робить бібліотеку сучасною. Але на мить уявіть собі, що це зроблено всього за півтора року.

Я щиро дякую бібліотечній спільноті Вінниці. Ви прийняли нас у своє коло як хороших друзів. Я знаю і вірю, що прийде час і я, а якщо не я, то обов'язково мої колеги, ще запросимо вас всіх на конференцію до славетного Донецька, українського Донецька.